

Počasni lanac načelnika slobodnoga i kraljevskoga glavnoga grada Zagreba

Na samom početku teksta o načelnikovu lancu potrebno je upozoriti na važnu povijesnu atmosferu koja je predhodila njegovu nastanku. Naime, 21. lipnja 1895. godine donesen je »Zakon o ustroju ugarskih općina u kraljevinah Horvatskoj i Slavoniji« koji je u Beču izdao car Franjo Josip i supotpisao hrvatski ban Khuen Hedervary.

Temeljem tog Zakona izdan je 1896. godine »Statut slobodnog i kraljevskog glavnoga grada Zagreba«, koji određuje ustroj gradskog poglavarstva i gradskog zastupstva, te općenito uzevši modernizira gradsku upravu. Određuje granice gradske općine koja se sastoji od nekadašnjeg slobodnoga i kraljevskoga grada Zagreba i općine Kaptol, Nova Ves, Vlaška ulica i Horvati sa selom Trnjem u smislu carskog patenta od 7. rujna 1850. godine.

U smislu tog statuta zaključkom skupštine zastupstva slobodnoga i kraljevskoga glavnoga grada Zagreba od 3. kolovoza 1896. godine ustanovljuje se novi gradski grb, i to: na štitu modre boje je zeleni brijeg sa srebrnim gradom s tri kule otvorenih gradskih vratiju. Desno je mladi srebrni mjesec, a lijevo šesterokraka zlatna zvijezda. Iznad štita je zlatna kruna.

Samo nekoliko godina kasnije, točnije 1902., ustanovljena je i gradska zastava iste modre boje kao štit gradskoga grba. Na zastavu je s obje strane apliciran grb bez štita i krune.

Već 1898. godine ustanovljen je svečani lanac gradonačelnika o kojem će u ovom tekstu biti govora, kao i o znakovima gradskih zastupnika koji su izrađeni 1905. godine.

Grb, zastava i lanac tri su najvažnije gradske insignije ustanovljene kao totaldizajn na prijelazu stoljeća.

S ponosom ističemo da su ih stvorili vrsni umjetnici i povjesničari: grb Bojničić, zastavu Branko Šenoa, lanac Herman Bollé, pa i zbog toga predstavljaju jedinstvenu kulturološku i muzejsku vrijednost našega grada.

Načelnički počasni lanac,
današnje stanje (MGZ, inv. br. 1767)

Originalni primjerci tih insignija čuvaju se s posebnim pijetetom u Muzeju grada Zagreba¹ i bit će doskora prezentirani u obnovljenoj stalnoj postavi Muzeja u zasebnoj temi u kojoj smo željeli na okupu pokazati sustav gradske uprave kroz stoljeća, upotpunjen bitnim gradskim oznakama: pečatom, grbom, zastavom i diplomama zaslužnih građana.

Kao što sam malo prije spomenula, 1902. godina, kada dobivamo zastavu i počasni lanac gradonačelnika, je od neobične važnosti za naš grad. Oba su ta znaka u svakoj zgodi vidljiv znak našega grada Zagreba kojima se ne diči samo njegov predstavnik – gradonačelnik, već je na te znakove časti ponosno cjelokupno zagrebačko građanstvo.

Gradski načelnik Adolf pl. Mošinsky uspostavio je gradsku zastavu i bio je prvi gradonačelnik koji se okitio počasnim načelnikovim lancem.²

Na ovu visoku dužnost izabran je 1890. godine, a odlikovala ga je velika odanost i briga za naš Zagreb te je na toj funkciji ostao punih dvanaest godina. Iako rođen u Donjem Miholjcu, bio je jedan od najzagriženijih Zagrepčana koji je Zagreb upravo i učinio od prosječnoga grada modernim srednjoevropskim, onakvim kakvim ga volimo i koji stoji uz bok ostalim elegantnim gradovima moderniziranim u ovom periodu. Spomenut ću i sam porast stanovništva koji je upečatljiv, jer je od 45.000 narastao na 60.000 stanovnika.

Važne i naj slikovitije zagrebačke lokacije nastale su baš za vrijeme Mošinskyjeva mandata. Da nabrojim same neke: zgrada Hrvatskoga narodnoga kazališta, Umjetnički paviljon i još mnoge druge po kojima odmah prepoznajemo Zagreb.

Ne samo da su podignute reprezentativne zgrade i lokacije već je Mošinsky gurao promjene i radove na komunalnim problemima i zadacima kao što su natkrivanje potoka Medveščaka, uvođenje kanalizacije, popločenje ulica, veliki projekt uređenja parkova. Za vrijeme njegova mandata otvorena je cesta za Sljeme, a njegovom je zaslugom podignuto i osam novih škola. Umio je razabrati da bez ovakvih napredaka ne može biti položen temelj modernoga grada Zagreba.³

Pitanje počasnog lanca gradskog načelnika potaknuto je na skupštini gradskog zastupstva 5. prosinca 1898. godine te je tom prilikom gradsko zastupstvo zaključilo da kod svih javnih zgoda gradonačelnik Zagreba u znak svoga dostojanstva mora nositi oko vrata počasni lanac sa zakonitim grbom slobodnoga i kraljevskoga glavnoga grada Zagreba.

Na skupštini gradskog zastupstva koja je održana u ožujku 1900. godine bio je odabran odbor radi nabavke lanca od tri lica koji je imao važnu ulogu, ali i ovlaštenje da po vlastitoj uvidavnosti određuje razvoj događaja oko nabave lanca.

¹ Inv. br. grba MGZ 5235; zastave MGZ 5430; lanca MGZ 1767.

² Ulčnik I., Zagreb, Revija društva zagrebčana, Zagreb, 1939., god. VII, br. 1, str. 4.

³ Znameniti i zaslužni Hrvati..., Zagreb, 1925. str. 194; Ulčnik I., Zagreb, Revija društva zagrebčana, Zagreb, Zagreb, 1943. god. XI, str. 18.

Zanimljivu raspravu koja je uslijedila početkom rujna iste godine zabilježile su ondašnje *Narodne novine* i *Hrvatsko pravo*, pa iz tih zapisa možemo zaključiti kako su se svi gradski zastupnici zdušno zalagali da načelnikov lanac bude što vredniji i reprezentativniji. Krajem te iste godine održan je još jedan sastanak na kojem je zaključeno da se za izradu lanca zamoli građevinskog savjetnika arhitekta Hermana Bolléa te da se kod najboljih stručnjaka dade izraditi jedan članak lanca kao uzorak.⁴

U isto vrijeme daje svoje tri skice-prijedloga tada najpoznatiji crtač domaćeg stila August Posilović, a u svojoj ponudi ističe kako je posegnuo za motivima hrvatskog narodnog sloga s razlogom da načelnik na grudima nosi počasni lanac na kojem će hrvatski narod moći vidjeti svoje narodne motive koji su u njemu prisutni već više od tisuću godina te koje on ljubi i cijeni. No, skice su Posiloviću, toj talentiranoj hrvatskoj duši i potpunom zaljubljeniku u našu tradicionalnu umjetnost, vraćene s kratkim odgovorom-obrazloženjem kako ih odbor nije prihvatio.⁵

Sljedeća sjednica odbora, kojoj je uz predsjedavajućeg Adolfa Mošynskog prisustvo-
vao i Herman Bollé, održana je 12. rujna 1901. godine. Herman Bollé je kao autor idejnog rješenja, obavijestio da je uzorke lanca dao izraditi kod Gabriela Hermelina, dvorskog zlatara u Kölnu. Pošto su dva ogledna članka tj. uzoraka već bila izvedena, odbor ih je sada imao priliku pomno promotriti te su bili jednoglasno odobreni.

No vijest iz Kölna, o cijeni izvedbe počasnog lanca, u iznosu od ondašnjih 2 400 njemačkih maraka prisilila je odbor da se zahvali na kölnskim uslugama.⁶

Stoga je odlučeno da se pozovu zagrebački zlatari koji bi sami dali svoje ponude, no pod uvjetom da načelnikov lanac bude isključivo izveden na području grada Zagreba.

Sredinom veljače 1902. godine sastali su se pozvani zlatari, koji su u to vrijeme činili elitu zagrebačkog zlatarstva, Albert i Milan Löwy, Antun Repina, Franjo Schöller, Leopold Waldhauser, Bruno Wolf, Julio Zimer, Engelsrath i Slavoljub Bulvan koji je bio i gradski zastupnik.⁷

Tom prilikom predložena im je Bolléova skica na temelju koje su gradskom poglavarstvu morali u razdoblju od desetak dana podnijeti svoje ponude.

Zlatar Slavoljub Bulvan je usmeno obećao da bi lanac bio svakako izveden u njegovoj radionici, ali se ogradio i najavio da neke radnje nikako ne može izvesti u Zagrebu, a to su emajliranje i brušenje dragoga kamenja.⁸

S pismenom ponudom Bulvan, u kojoj ističe svoju odluku da će lanac izvesti besplatno, te traži samo simboličnu odštetu od 500 kruna za materijal i izradu kutije, nastupa već 22. veljače iste godine.

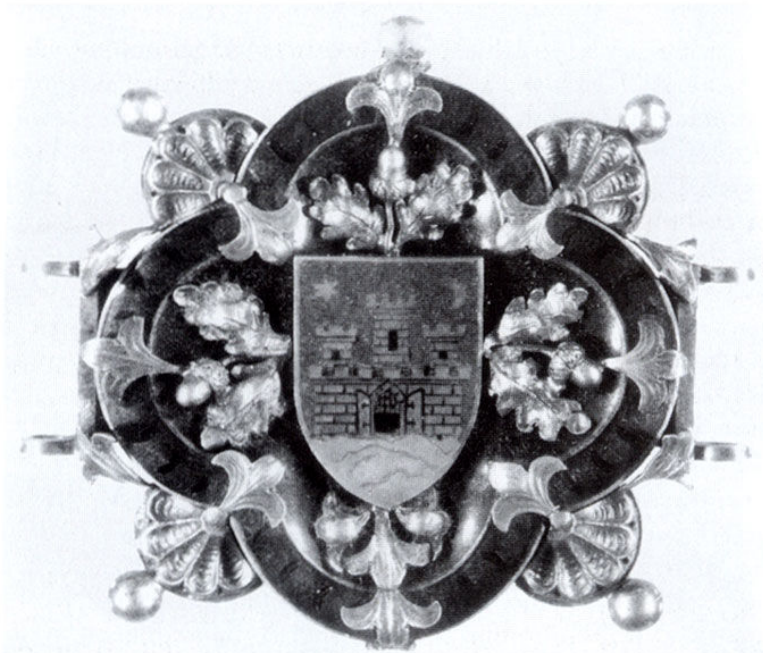
⁴ Ulčnik, I., Zagreb, Revija društva zagrepčana, Zagreb, 1939., god. VII, br. 1, str. 5.

⁵ Ibid. str. 6, 7.

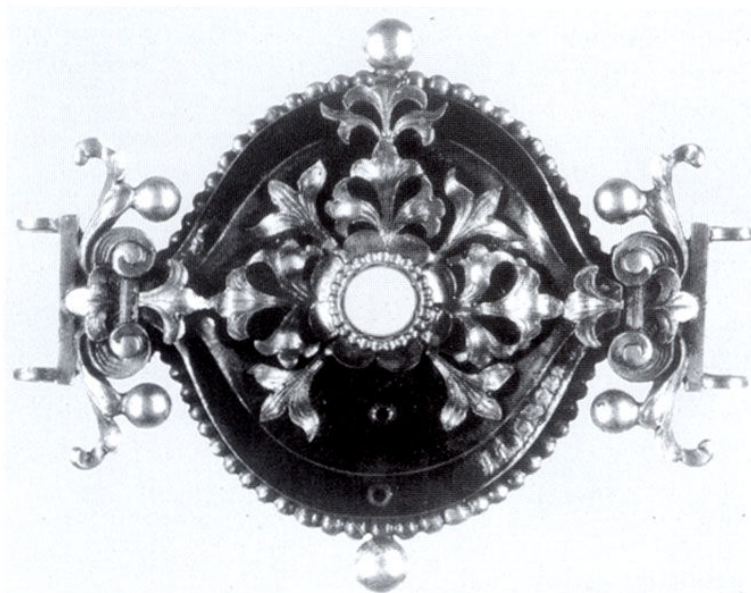
⁶ Godine 1901. njemačka marka vrijedila je oko 1 krune i 20 filira.

⁷ Ulčnik, I. Zagreb, Revija... str. 7.

⁸ Ibid., str. 8.

Uzorak članka C načelničkog počasnog lanca od Gabriela Hermelinga (MGZ, inv. br. 2261a)

Uzorak članka B načelničkog počasnog lanca od Gabriela Hermelinga (MGZ, inv. br. 2261b)

Ponudu za izradu lanca poslao je još jedino zlatar Engelsrath; iz nje saznajemo da traži nadoknadu od 1800 kruna, s čvrstim obećanjem kako bi lanac bio isključivo izrađen u njegovoj radionici gdje su namještenici zagrebački sinovi.

Obe ponude bile su otvorene zadnjeg dana veljače sa zaključkom da je Bulvanova vrlo povoljna te da bi narudžba mogla uslijediti kod njega kad za dva mjeseca izvede uzorke koji bi po kvaliteti morali odgovarati uzorcima tvrtke Hermeling iz Kölna.⁹

Konačnom je odlukom od 2. lipnja 1902. godine zaključeno da se izvedba počasnog lanca po skici građevinskog savjetnika Hermana Bolléa, a po uzorcima tvrtke Hermeling, povjeri zlataru Slavoljubu Bulvanu uz odštetu za uporabljeni materijal.

Ovu skupštinu, na kojoj je donesena odluka, obilježila je zanimljiva rasprava o pitanju nabavke lanca, a iznio ju je list *Narodne novine*. Tako saznajemo da se gradski zastupnik Pajo Gašparović izjasnio kako smatra da je ovo označje potpuno nepotrebno te da je on školski primjer anakronizma. Postavlja pitanje o njegovoj svrsi, jer smatra da nema nikakve povijesne vrijednosti. Londonskog gradonačelnika doduše može razumjeti što nosi počasni lanac, no to opravdava jakom povijesnom tradicijom.

Ovo izlaganje i takav način razmišljanja energično pobija gradski zastupnik dr. Ivan Mallin.¹⁰ Podsjeća na lanac rektora i dekana našeg Sveučilišta, te na činjenicu da je 1877. godine rektorat Hrvatskog sveučilišta podnio molbu caru Franji Josipu da zagrebačkom sveučilištu, koje nosi njegovo ime, pokloni svečanu insigniju.¹¹ Kralj je ovu molbu uvažio te je iz privatnih sredstava darovao 1500 forinti od kojih su počasni znakovi bili naručeni kod bečkog zlatara Theodora Breindeisa.

Kao primjer uzeo je također i Francusku, gdje su organi uprave birani od naroda i koji su baš svi okićeni počasnim znakovima.

Nije zaboravio spomenuti i bečkoga gradonačelnika koji se kiti zlatnim počasnim lancem također novog podrijetla.

Dr. Mallin opravdano smatra kako će to znamenje dići ugled zagrebačkog načelnika kao vidljiv znak povjerenja prema njemu.

Zgodno je napomenuti rezultat glasovanja poglavarstva, jer ideja o izvedbi lanca prihvaćena je sa 32 protiv 2 glasa.

Bollé je lanac na svojoj skici imenovao s četiri slova, pa iako zapis djeluje kao formula, on nam uveliko pomaže pri likovnom »čitanju«, jer se na prvi pogled možemo izgubiti u bogatom ornamentu i koloritu.

Lanac se sastoji od izmjenice postavljenih članaka *B* koji su lagano elipsoidnog oblika i u čijem je središtu umetnut biser i ima ih 10, članka *C* koji imaju oblik blago

⁹ Tvrtki Hermeling je isplaćena tražena svota preko Hrvatske komercijalne banke; Grad. arhiv br. 25.189 - 1902.

¹⁰ Dr. Ivan Mallin bio je član tadašnje zastupničke većine.

¹¹ »Spomenica o 25-godišnjici postojanja Sveučilišta Franje Josipa I u Zagrebu«, izdao Akademički senat kr. sveučilišta god. 1900., donosi historijat sveučilišnih insignija.

spljoštenog četverolista i u čijem je središtu izveden gradski grb i ima ih 9 komada. Oni izlaze iz središnjeg članka *A* u kojem je rubin jarke crvene boje a oko su umetnuta 4 briljanta od po 12 karata. Na njemu je viseći grb imenovan slovom *D*.¹²

Pravilo za izradu lanca zahtijeva da se on oblikuje ručno od pravog srebra koje mora biti plastično izvedeno sa svim figuralnim i ornamentalnim ukrasima a nakon toga da se pozlati u vatri. Obojene površine učinjene su od prozirnog emajla i pričvršćene su s pomoću sitnih pojasa na vanjske krajnje dijelove.

Lanac je bogato ornamentiran sa zrnima izvedenim od mutnog srebra, koja svojom bijelom bojom pridonose tom ugodnom i sa ukusom raspoređenom koloritu. Spojnice-karičice također su bogato izvedene, pa je dobiven cjelokupni dojam fino izvedenog metalnog veza.

Posvetni natpis smješten je na naleđu ovjeska i glasi: »SAČINJEN PREMA ZAKLJUČKU GRADSKOG ZASTUPSTVA OD 5. XII. 1898. BULVAN ZLATAR 1902.«¹³

»Narodne novine« od 29. kolovoza 1902. godine donose vijest da je Bulvanova zlatarska radionica dovršila izradu počasnog lanca te će on, od 1. rujna biti izložen u izlogu Bulvanove radnje, tada smještene u Ulici 14, te će ga se na taj način građanstvo moći nagledati.¹⁴

U ime besplatnog rada gradsko zastupstvo odlučilo je Bulvanu predati zapisničku zahvalu. Istim zaključkom izražena je zahvala i građevnom savjetniku Bolléu koji je nacrt lanca izveo također besplatno.¹⁵

Od načelnika Mošinskog pa do I. svjetskog rata počasnim su se lancem kitili svi naši gradonačelnici osim jednoga koji se njime nije želio uresiti, pa držim da je zanimljivo spomenuti taj događaj koji je sastavni dio zagrebačke prošlosti.

Naime, 14. travnja 1920. godine nakon na temelju općeg prava glasa provedenih gradskih izbora prvi puta bio je izabran načelnik Svetozar Delić, pristaša radničko – komunističke stranke. Nakon položene prisega bio mu je uručen počasni lanac, a po izvješću iz *Jutarnjeg lista* od 17. travnja saznajemo da ga je Delić otklonio zamahom ruke te je tu gestu popratio riječima: »do vanjskih znakova ne držim ništa«.

Prilikom ovog obreda dogodila se još jedna nepristojnost jer isti načelnik, sa svojom komunističkom većinom, nakon svečane skupštine gradskog zastupstva, nije pošao u starodrevnu župnu crkvu sv. Marka na običajni »Te deum«.

¹² Lanac je izrađen prema Bolléovom nacrtu, no jedino je došlo do promjene na glavnom srednjem članku *A* gdje nije izvedena po njegovoj zamisli lavlja glava, već su umetnuta 4 briljanta oko središnjeg rubina.

¹³ Grad. arhiv br. 23.681 – 1902.

¹⁴ Uličnik, I. Zagreb, Revija... str. 11.

¹⁵ U skupštini Gradskog zastupstva održanoj 3. veljače 1903. godine, §§ 28, podnjelo je Gradsko poglavstvo obračun troškova za izradu lanca koji su ukupno iznosili 1483 krune 04 filira. Sastojali su se iz ovih izdataka: tvrtci Gabriel Hermeling za uzorke 328 kruna 04 filira, zlataru Bulvanu za materijal 1155 kruna. Istim je zaključkom izražena i zahvala građevnom savjetniku Bolléu, koji je besplatno izradio nacrt lanca, Grad. arhiv br. 44.671 – 1902.

Inače, njegovo načelnikovanje trajalo je rekordnih 24 sata. Zbog izjave komunističkog zastupnika, druga Kamila Horvatina koja je bila pročitana na svečanoj skupštini gradskog zastupstva tadašnja je vlada odredila suspenziju Delićevu, kao i njegove većine, pa je tako u prošlosti gradske uprave ovaj jedinstveni režim brzo završio svoje djelovanje.¹⁶

No, naš je počasni lanac deset godina prije no što je odbijen od komunista Delića doživio jednu pravu pravcatu avanturu. Starodrevni Krakow je 1910. kao nekadašnja poljska prijestolnica pozvao grad Zagreb na veliku svečanost. Razlog tome bila je petstota obljetnica Grünenwaldske bitke, tj. pobjede Poljaka nad Nijemcima 1410. godine.¹⁷

Tom je prigodom u Krakow iz svih krajeva svijeta pristiglo preko 200.000 uzvanika.¹⁸

Na zagrebačkoj sjednici odlučeno je da u Krakow otputuju tadašnji načelnik Janko Holjac sa podnačelnikom Dragutinom Mondekarom i gradskim zastupnikom dr. Stjepanom Srkuljem.¹⁹ Sam je načelnik tada odredio da se u Krakow ponese i svečani lanac kojeg je putem trebao čuvati gradski podvornik Ivan Pevec.

Pri samom dolasku u Krakow zagrebačko se poslanstvo odvezlo fijakerom na mjesto proslave na kojoj je primijećen nestanak lanca. Nesretni podvornik Pevec bio ga je zaboravio u fijakeru koji se u tom trenutku negdje kotrljao kroz lijepe Krakowske ulice. Tako je naš načelnik Holjac bio prisiljen na svečanosti sudjelovati bez svog uresa. No revno se krakowsko redarstvo, po obavijesti o nestanku zagrebačkog počasnog lanca, odmah dalo u potjeru za gradskim fijakerom i to s uspjehom jer je lanac pronađen već drugoga dana.²⁰

Počasni gradonačelnikov lanac čuva se u Muzeju grada Zagreba od 1945. godine, kada ga je ondašnja vlast velikodušno izbacila iz svojeg rekvizitorija doživljavajući ga kao trag i obilježje zagrebačke tj. hrvatske prošlosti.

Od te godine pa sve do 1990. mogao se vidjeti kao eksponat u postavi Muzeja grada Zagreba. Sada je pohranjen i čeka, kao što sam već na početku spomenula, otvorenje nove stalne postave gdje će biti prikazan uz ostale gradske insignije.

Od kraja I. svjetskog rata pa do danas bio je izvan muzeja samo u tri navrata i to prilikom proslave 750. obljetnice Zlatne Bule, kada je resio prsa tadašnjega gradonačelnika Borisa Buzančića i dva puta gradonačelnika Branka Mikše koji se njime okitio prilikom posjeta Svetog oca pape i pri proslavi 900 godina pisane povijesti grada Zagreba.

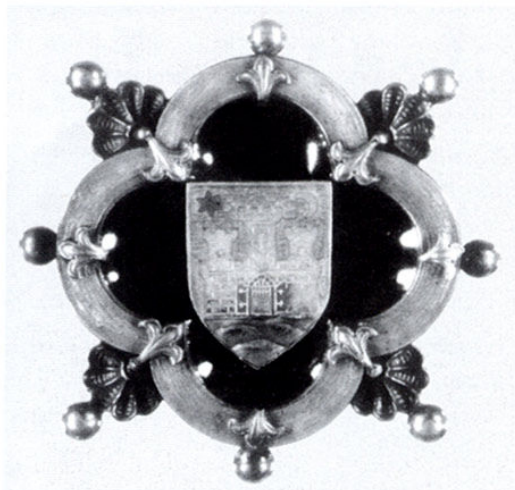
¹⁶ Uličnik, I. Zagreb, Revija... str. 12.

¹⁷ Bilo je prisutno i 10.000 poljskih »Sokola« te se oduševljeno pjevala narodna himna *Jeśtie Polska nie zginieła*.

¹⁸ 12. ožujka 1910. (br. 6220-10-IX) pozvao je »Prezydent miasta Krakowa« grad Zagreb da pošalje na ovu veliku svečanost poljskog naroda svoje izaslanike.

¹⁹ O tom zaključku gradskog zastupstva obaviješten je odbor za svečanost u Krakowu pismom od 12. svibnja 1910. (br. 14.023).

²⁰ Uličnik, I. Zagreb, Revija... str. 13 i 14.

Zastupnički počasni znak

Na njegovoj monumentalnoj ljepoti mogu nam zavidjeti mnogi evropski gradovi isto tako bogate prošlosti i tradicije kao što je naša zagrebačka.

Tri godine nakon što je izrađen počasni lanac gradonačelnika, samoupravni odbor gradskog zastupstva zaključio je na svojoj sjednici 17. travnja 1905. godine da se nabave znakovi koje će nositi gradski zastupnici kod svečanih zgoda kao znak zastupničke časti.

Zaključeno je i to da se znakovi izrade po uzoru na članak lanca i to onog koji je u obliku četverolista i u svojem središtu ima prikazan gradski grb.

Želja je bila tadašnjih zastupnika da ti počasni znakovi budu izrađeni umjet-

ničkom rukom, tj. da nikako ne budu izvedeni običnom iskalupljenom izvedbom.

Bilo je logično očekivati da se gradsko poglavarstvo obrati jednom od stvoritelja (autora) lanca, zlataru Bulvanu koji se pozivu najpripravnije odazvao.

Odlučeno je naručiti 60 komada, ali izraditi i posebni statut nošenja znakova.

Tako je po uzoru na pravilnik počasnih znakova grada Praga iz 1903. godine sastavljen »Pravilnik za nošenje znakova gospode članova zastupstva slobodnog i kraljevskog glavnoga grada Zagreba«.

Postoji pet pravila u kojima, između ostalog, stoji:

- da se znakovi nose na lijevoj strani prsiju u zapućku,
- da se oni nose u svečanim zgodama kako bi gospoda zastupnici bili vidljivo označeni, a mogu se njima poslužiti jedino kad gradsko zastupstvo korporativno sudjeluje,
- nadalje, da gospoda zastupnici dobivaju znakove nakon zavjerenja i to uz naročitu potvrdu, pa nakon izminuća mandata ili pak kada gradski zastupnik umre prije isteka mandata, znak pripada gradskoj općini,
- da ako zastupnik želi steći vlasništvo to može postići uz uplatu nabavne cijene dok mu mandat traje,
- da zajedno sa znakom svaki zastupnik dobiva i jedan primjerak pravila uz zamolbu da ih se i pridržava.

Uz Hermana Bolléa drugi autor počasnog lanca bio je zlatar Slavoljub Bulvan, rođen u Zagrebu 23. studenog 1842. godine, koji je svojim radom pokazao da je na prijelomu prošlog i 20. stoljeća zagrebačka zlatarska struka imala vrijedne rezultate, iako su tada neki smatrali da po tome moramo ovisiti o strancima.

Otac Ignjat koji došavši iz Češke u Zagrebu započinje sa radom 1839. godine, mu se također bavio zlatarstvom te je otvorio radnju negdje na Krvavom mostu.

Kada je Slavoljub otvorio u Ilici 5 svoju zlatarsku radionicu kao poslovnu temeljiteljnu godinu uzeo je očevu 1839., očito ponosan na starost obiteljskog posla.

Životna karijera Slavoljuba Bulvana bila je neobično burna i interesantna. Kao gimnazijalac nije pokazivao neke bolje rezultate pa ga je energični otac dao u zlatarski nauk. Kao završeni zlatar stupio je u nauk kod vlastitog oca da bi se naskoro, po tadašnjem običaju, otputio u svijet. Zanimljivo je da putovanje nije iskoristio po susjednim zemljama Monarhije, već se našao u Chicagu gdje je boravio cijelih deset godina. Očito talentiran za velike poslovne poteze, uskoro je u tom gradu postao vlasnikom velikog zemljišta koje danas čini samo središte ovog megalopolisa.

No, po očevoj smrti Slavoljub se vratio u Zagreb te je preuzeo zlatarsku tradiciju, a prije odlaska iz Amerike ono ogromno bogatstvo rasprodao na brzu ruku.

Početak svoje zlatarske karijere započeo je sa zlatarom Franjom Pećakom.²¹

Iako s Pećakom nije dugotrajno surađivao, njihovi zajednički rezultati u svijetu zlatarstva bilis u visokovrednovani, upravo zlatarsko-umjetnička djela.

Zajedno su izveli jedan veliki projekt, predmet velike važnosti i značenja, pa smatram da ga je vrijedno spomenuti ne samo zato što o tome malo znamo, već da se i ukaže na kvalitetu zagrebačkog zlatarstva koje je uvijek bilo visoko cijenjeno.

Riječ je o narudžbi zagrebačke gradske općine za izradu dijadema ukrašenog dijamantima. 10. svibnja 1881. godine slavilo se vjenčanje austro-ugarskog prestolonasljednika Rudolfa s belgijskom princezom Štefanijom; ovu su zgodu naročito proslavili gradovi tadašnje velike austro-ugarske koji su odlučili mladence i obdariti.

Slavoljub Bulvan (1842-1915)

²¹ Franjo Pećak rođen 16.IX.1841. u Klanjcu, umro 24.VIII.1934. u Zagrebu. Zlatarski zanat izučio kod zlatara Geislera u Zagrebu. Kao zlatarski obrtnik bio je osobito poznat stručnjak, pa je tadašnji austrijski dvor kod njega dao izraditi dijadem za caricu Elizabetu koji je bio izložen na općoj zemaljskoj izložbi u Budimpešti 1885. godine. Za ovaj je umjetnički rad bio odlikovan zlatnim križem za zasluge s krunom, što je u ono vrijeme bilo visoko građansko odlikovanje. Njihova je dućanska adresa bila u Ilici 5, da bi kasnije Bulvan otvorio samostalno svoju zlatarsku radnju u Ilici 14, u kojoj je radio sve do mirovine 1909. godine.

Zagreb, mora se priznati, s malom dozom prestiža, nikako nije želio zaostati za drugim gradovima pa se ohrabrio predati tako vrijedan poklon. Ne smijemo zaboraviti da je prošlo tek nekoliko mjeseci kako je Zagreb pogodio katastrofalni potres i bilo je razumljivo da je gradska blagajna bila više nego siromašna.

Realna situacija u gradu bila je u velikom kontrastu naspram ovog vrijednog poklona, pa je u tim trenucima i prilikama Zagreb pomalo nastupio kao »Potjemkinovo selo«.

No vladina se odredba morala ostvariti, pa je gradska općina naručila zlatni dijadem kod naših spomenutih zlatara.

Za ono je doba 1.800 forinti, koliko je trebala stajati poklon-kruna, bila prilično velika svota, tim veća zbog nedavne nesreće koja je tako ranila naš grad.

I ova je izvedba bila uređena prema nacrtu arhitekta Hermana Bolléa, od zlata br. 3, težine 130 grama, urešena sa 50 malih briljanata ukupne vrijednosti od 6 karata.

U dijadem je bilo umetnuto sedam moslavačkih topaza. Malo je znano da se u našoj domovini, u Moslavačkim gorama nađe vrlo lijepog dragog kamenja-topaza u svim skalama. 12. veljače 1881. godine saznajemo iz *Narodnih novina* da je njemačka carica Augusta von Sachsen-Weimar, supruga Wilhelma I. Hohenzolerna u Berlinu nosila krasan dijadem koji je bio ukrašen baš ovim našim draguljima.

Kao što će kasnije Bulvan zamoliti gradsku upravu da izloži načelnikov lanac u izlogu svoje radnje, tako je zamolio da i dijadem bude dan na uvid našem građanstvu, pa su ondašnji Zagrepčani mogli uživati u njegovoj izvedbi i ukusnom dizajnu.

Da zaokružim ovu priču napomenuti ću da je naše hrvatsko izaslanstvo na čelu s banom grofom Pejačevićem predalo mladom paru ovaj dar u velebnom ambijentu kraljevskog dvora u Budimu.

Kraljević je zahvalu izgovorio na hrvatskom jeziku, a saznajući da su ga izradili domaći, zagrebački zlatari za ovaj je dar pokazao još veće zanimanje.

Sve u svemu, gradsko je zastupstvo ovim činom imalo slojevitu namjeru, jer se ovim krasnim djelom predočila naša domaća obrtna umjetnost i naši domaći topazi koji su nikli na našem tlu.

Mislim da bi slika o zlataru Bulvanu bila necjelovita da ne spomenem još jedan zasluženi uspjeh iz perioda kada je surađivao s kolegom Pećakom. Godine 1882. bila je održana u Trstu izložba na kojoj su oni sudjelovali sa svojim radovima.

U ime Franje Josipa izložbu je otvorio nadvojvoda Ljudevit Viktor koji je tijekom razgledavanja izložbe ispred zlatarskih zagrebačkih radova dodao: »Prachtige Diadem« sjetivši se krasnog dara za prestolonasljednicu Štefaniju.

Oba zlatara nesumnjivo su bili predstavnici zlatarskog obrta koji je imao kvalitetu i visinu zlatarskog umijeća.

Slavoljub Bulvan kao pravi Zagrepčanin i zaljubljenik u Zagreb nesebično se cijelog života zalagao za njegov napredak. Dugo godina je sudjelovao u Gradskom zastupstvu u koje je kao član ušao 1888., da bi tu funkciju napustio 1906. godine.

Slavoljub Bulvan umro je na svom posjedu u ljetnikovcu na Goljaku, 1915. godine u 72. godini života.²²

U želji za obnovom gradonačelnikova lanca Muzej grada Zagreba konzultirao je našeg cijenjenog zagrebačkog zlatara, gospodina Božidara Jakšića koji je svojim velikim iskustvom ustanovio da bi restauratorski zahvat bio upravo poguban. Na ovom predmetu nije dozvoljena nikakva intervencija, on se treba samo konzervirati te mora ostati upravo u ovakvom stanju kakav je sada.

Lanac koji je relativno često korišten postao je već vrlo osjetljiv, lomljiv, upravo umoran, a njegova povijesna vrijednost nam nalažu njegovu zaštitu i definitivnu pohranu u muzejskoj ustanovi.

Počasni lanac koji je stvoren na samom početku prvog desetljeća 20. st. ima sve likovne zakonitosti zrelog historizma, ali i ondašnjeg umijeća zlatarske struke. Po takvim je osobinama i prepoznatljiv predmet svojega doba. On je logični rezultat Bolléove zamisli, zamisli jednog talenta velikih mogućnosti, kao i rad zagrebačkog zlatara Bulvana koji je redovito ocjenjivan kao visokovrijedan, izveden sa znanjem i mogućnostima zlatarske struke njegovoga doba.

²² Ulčnik I, RZ str. 53-64

The Ceremonial Chain of the Mayor of the Free Royal and Capital City Zagreb

On 21 June 1895, Emperor Franz Joseph issued the »Law on the Organization of Hungarian Municipalities in the Kingdoms of Croatia and Slavonia«, which was co-signed by the Croatian banus Khuen Hedervary. On the basis of this law, the Statute of the free royal capital city of Zagreb was passed in 1896, which in general modernized the city's administration. In this sense, a new city coat of arms (1896), flag (1902), ceremonial mayoral chain (1898) and city councillor symbols (1905) were inaugurated. The coat of arms, flag and chain were the three most important city symbols, instated as a sort of *Totaldesign* at the turn of the century. It is with pride that we note that they were created by excellent artists and historians: the coat of arms by Ivan Bojničić, the flag by Branko Šenoa, and the chain by Herman Bollé and Slavoljub Bulvan. Thus they represent a unique cultural and museology value of Zagreb. The originals of these symbols are kept in the Zagreb City Museum. The flag and ceremonial chain are visible trademarks of the city of Zagreb; mayor Adolf Mošinsky Esq. established the use of the city flag and was the first mayor to wear the ceremonial chain. The ceremonial chain was fashioned according to the design of the architect Herman Bollé, while Slavoljub Bulvan, a Zagreb goldsmith, forged it. Created at the very beginning of the twentieth century, it incorporates all of the artistic characteristics of Historism and of the contemporary skills of the goldsmith's trade. Such features make it a representative artifact of its time. It was the logical result of the design by Bollé, a talent of great potential of whom nothing less was expected by his contemporaries, and the skill of Bulvan, the goldsmith, whose works were frequently rated as being of the highest quality.

Its monumental beauty can only be the envy of many European cities of equally rich history and tradition.

Die Ehrenkette des Bürgermeister der freien und königlichen Hauptstadt Zagreb

Kaiser Franz Joseph erließ am 21. Juni 1895 »Das Gesetz zur Organisation der ungarischen Gemeinden in den Königreichen Kroatien und Slawonien«, das vom kroatischen Banus Khuen-Héderváry mitunterschrieben wurde. Aufgrund dieses Gesetzes wurde 1896 das Statut der freien und königlichen Hauptstadt Zagreb erlassen, durch welches die Stadtverwaltung im allgemeinen modernisiert wurde. In diesem Sinne wurden folglich das neue Stadtwappen (1896), die Flagge (1902), die Ehrenkette des Bürgermeisters (1898) sowie die Ehrenzeichen der Stadträte (1905) entworfen.

Das Wappen, die Flagge und die Kette sind die drei bedeutendsten Stadtinsignien, festgesetzt als Totaldesign um die Jahrhundertwende. Wir können mit Stolz hervorheben, daß sie von vortrefflichen Künstlern und Historikern gestalten wurden – das Wappen von Ivan Bojničić, die Flagge von Branko Šenoa, die Kette von Hermann Bollé und Slavoljub Bulvan – weshalb sie für die Zagreber Kultur und Museumskunde von einzigartigem Wert sind. Die Originalexemplare dieser Insignien werden im Museum der Stadt Zagreb aufbewahrt. Die Flagge und die Ehrenkette sind sichtbare Symbole der Stadt Zagreb. Die Stadtflagge wurde vom Bürgermeister Adolf Mošinsky als solche festgesetzt, und er wurde als erster mit der Ehrenkette geschmückt. Die Ehrenkette wurde nach einem Entwurf des Architekten Hermann Bollé vom Zagreber Goldschmied Slavoljub Bulvan gefertigt. Da sie gleich am Anfang des 20. Jahrhunderts hergestellt wurde, beinhaltet sie alle bildnerischen Charakteristika des reifen Historismus sowie der damaligen Goldschmiedekunst. Unter solchen Voraussetzungen ist sie auch ein erkennbarer Gegenstand dieser Zeit. Als logisches Ergebnis entsprang sie dem Entwurf Bollés, eines Talents von großen Potential, denn seine Zeit setzte große Erwartungen in ihn, wie auch in den Zagreber Goldschmied Bulvan, dessen Arbeit regelmäßig hochgeschätzt wurde.

Um seine Prächtigkeit können wir von vielen europäischen Städten mit einer genauso reichen Geschichte und Tradition beneidet werden.